

De eerste wintertest is aanstaande

De Duitse economie zal volgend jaar vermoedelijk minder hard groeien. De oorzaak is het schuiven met geld. De Duitse regering had het plan om 60 mil-

jard euro uit een voormalig Coronapotje over te hevelen naar het klimaatfonds. Dat zou een mooie soort van gratis impuls zijn voor de energietransitie. Echter het hof stak er een stokje voor met als gevolg dat er per direct een stop gezet is op de financiering van nieuwe projecten. Mogelijk kan dat ook nog een effect hebben op de net gesloten waterstofdeal waar ook Nederland bij is betrokken. De Duitse industrie krijgt wel hulp vanwege de hoge stroomprijzen. In Duitsland wordt de belasting op stroom verlaagd met 1 eurocent van 1,5 naar 0,05 eurocent per kWh. Deze steun is voor de bedrijven die te maken hebben met internationale concurrentie en volgt op de compensatie voor de gestegen prijs van rechten voor de uitstoot van broeikasgas CO₂. In de tussentijd blijven de vooruitzichten voor financiële stabiliteit in het eurogebied breekbaar. Oorzaken zijn de nog altijd te hoge inflatie en geopolitieke spanningen. Met de afnemende vooruitzichten ligt een recessie op de loer. De Black Friday aankopen in Amerika laten het tegenovergestelde zien. Er werd \$9,8 miljard uitgegeven met online shoppen. Goed nieuws voor de winkeliers die tegenvallende verkoopprognoses voor de feestdagen hadden voorzien. Overigens hebben consumenten ruim 70% meer gebruik gemaakt van het verruimen van hun budget door uitgesteld betalen.

HET WEER

De temperaturen gaan deze week meer richting het gemiddelde. Dat wil zeggen dat nachtvorst en natte sneeuw intrede zal gaan doen in Nederland. De temperatuur overdag zal enkele graden boven 0 zijn. De eerste nachtvorst in de Bilt is gemeten. In het vorige weekvooruitzicht maakten we al melding van de eerste nachtvorst in Nederland. Deze nachtvorst is enkele weken later dan gemiddeld. De windvoorspelling verschilt nogal over de diverse Europese landen. De algemene tendens is dat

er minder dan gemiddelde windopbrengst zal zijn komende week.

OLIE

De olieprijsen blijven maar dalen. De week begon met ruim €81 per vat, piekte op maandag naar €82,60 per vat, daalde vervolgens op woensdag naar de laagste waarde deze week: €79,20 per vat en sloot

de week op €80,27 per vat. De stijgingen werden veroorzaakt door de verwachting dat aanbodalingen in de OPEC+-productie in het verschiet zouden zijn. In het geval dat er productiebeperkingen overeengekomen zouden worden zal dat op korte termijn leiden tot een stijging van de prijs, maar de vraag is of naleving van de beperkingen door alle leden plaats zal gaan vinden. Het was de bedoeling om tijdens een bijeenkomst op zondag 26 november een en ander binnen OPEC+ gelederen bespreekbaar te maken. Echter deze vergadering werd uitgesteld waardoor de stijging werd omgezet in een daling. Het is nu de bedoeling om op donderdag 30 november te vergaderen maar het lijkt erop dat de onenigheid tussen de OPEC+ leden eerst opgelost moet worden. Op dit moment lijkt het dat de markten in balans zijn en er geen sprake is van een enorm over- of onderaanbod. Saoedi Arabië doet verwoede pogingen om de andere leden te overtuigen om meer bezuinigingen door te voeren. De Amerikaanse olievoorraden zijn met bijna 9 miljoen vaten gestegen en staan nu op het hoogste niveau sinds juli.

KOLEN

De steenkoolprijzen zijn afgelopen week gestegen. De week begon op €112,05 en eindigde op €114,41 per ton. De stijging werd veroorzaakt door een stijgende vraag met name uit India en China. Deze grootverbruikers van kolen bereiden zich voor op de komende winter. De aanvoer van kolen is gezond omdat er nauwelijks sprake is van overstromingen of vervoersbeperkingen. Daarnaast kunnen door de extra vraag door het koude weer de voorraden gaan afnemen. Die afname zou in een stroomversnelling terecht kunnen komen als de vraag van energiecentrales toeneemt. Daarvoor hoeft het niet eens extreem koud weer te worden omdat veel centrales geringe voorraden hebben waarmee ze anticiperen op een

warme winter. De steenkoolcentrales kunnen winstgevend elektriciteit kunnen produceren bij het huidige prijsniveau. Overigens was er deze week sprake van een unicum. De kolenmarkt steeg terwijl de gasprijs daalde.

GAS

De gasprijzen zijn afgelopen week niet zoveel veranderd. Al met al is er sprake van een gezond aanbod zowel via pijpleidingen als via LNG met uiteraard volle storages. De weersvoorspellingen bepalen in grote mate de richting van de prijzen. Koudere weersvoorspellingen zetten de prijs dinsdag hoger. Dat werd weer teniet gedaan door het overvloedige aanbod. De druk op de prijzen werd heviger door de wind die de vraag naar elektriciteit uit gascentrales drukt. Al met al levert dat een volatiliteit op van enkele euro's over de dag. En dat is een teken dat de Europese markt gespannen blijft. Handelaren zijn zich terdege bewust van de risico's als verstoringen in de LNG- of pijpleidingenaanvoer of een strenge koudegolf. Daarnaast blijft de situatie in het Midden-Oosten gevaarlijk. Bij een uitbreiding van het conflict aldaar komen de brandstofleveringen vanuit de regio ernstig onder druk te staan. LNG tankers uit Qatar passeren deze drukste scheepvaartroutes ter wereld. Vooralsnog produceert Noorwegen maximaal met ongeveer 350 miljoen m³ per dag. Duitsland zal een deel van de tijdens de energiecrisis aangekochte gashoeveelheden weer gaan verkopen. Deze bijna 4 miljard m³ aan opgeslagen gas pas niet meer in de vooruitzichten die Duitsland heeft.

POWER

Om voldoende stroom op te kunnen wekken heeft China aangegeven kolen centrales bij te gaan bouwen. Die zouden ten doel hebben om de pieken op te vangen en een evenwicht te realiseren tussen fossiele opwek en niet fossiele opwek. Omdat de bezettingsgraad van de steenkoolcentrales niet hoog is moet de Chinese overheid een capaciteitsvergoeding beschikbaar stellen om financiële verliezen te voorkomen. In Nederland fluctueerden de spotprijzen mee met het windaanbod. Donderdag en vrijdag was het windaanbod in Duitsland ongeveer 40 GW. Met argusogen wordt gekeken naar de omslag van het weer. Dat zal een eerste testcase zijn waarbij met lage temperaturen en

minder wind duidelijk zal gaan worden hoeveel stroom we nodig hebben. Het is met name de vraag hoe het industriële verbruik zich zal gaan ontwikkelen naar de energiebesparingen van vorige winter. ER is in ieder geval weer ruimte om steenkoolcentrales en nieuwere gascentrales rendabel te laten draaien. Stroomtekorten in Europa worden komende winter niet verwacht, ook niet als er sprake is van strenge vorst. Er is veel nieuwe windcapaciteit beschikbaar gekomen en er is meer waterkracht beschikbaar doordat de zomer minder droog was dan in 2022. Ook de Franse kerncentrales zijn voldoende beschikbaar. De plannen in Frankrijk zijn om zes nieuwe reactoren te bouwen en tegen 2030 een kernenergieproductie van 360 TWh/jaar te realiseren

EMISSIONS

De koolstofprijzen stegen wat de afgelopen week, en daalden vervolgens ook weer om uiteindelijk fractioneel hoger te sluiten. De stijging met name door de koelere weersvoorspellingen die de gas- en stroommarkten omhoog hebben gedreven, en de daling door hogere veilingvolumes. De EUA prijs blijft de €75 per ton grens testen. Donderdag werd het laagste punt van deze week bereikt: €74,65 per ton. Dat hebben we ongeveer een jaar geleden voor het laatst gezien. De week sloot op €76,60 per ton.

OUTLOOK

GAS

VOLDOENDE GAS

De winter komt steeds een stukje dichterbij. Maar met het huidige aanbod worden niet veel wijzigingen in de prijs verwacht. De LNG stroom kan zowel naar Azië als naar Europa. Daar zit qua prijs niet zoveel verschil in. Het lijkt dus weer een rustige week op prijzengebied te gaan worden waarbij prijzen niet al te veel zullen bewegen. Cal24 baseload **steeg** van 46,56 naar 47,59 €/MWh. De spotmarkt (TTF) handelt op 45,63 €/MWh. Op maandag 27 november noteerde de spotmarkt een prijs van 47,03 €/MWh.

POWER

MINDER WIND KAN PRIJSOPDRIJVEND WERKEN

De wind zal komende week in kracht gaan afnemen. De Franse kerncentrales gaan de output opvoeren van 43 naar 50 GW. Omdat dit altijd afwachten is of het daadwerkelijk ook gerealiseerd gaat worden vormt dit een risico. Het lijkt er dan ook op dat prijzen zijwaarts gaan bewegen. Cal24 baseload **steeg** van 112,01 naar 115,00 €/MWh. De spotmarkt (EPEX) handelde op 84,72 €/MWh. Op maandag 27 november 2023 noteerde de spotmarkt een prijs van 115,17 €/MWh.